لابردنی گومان
لەسەر
پایەی شەشەمی ئیمان
(قەدەر)

نووسینی

شێخ محمد صالح العثيمين

وەرگێڕانی

مامۆستا محمد عبد الرحمن لطيف

تێبینی : ئەم بابەتە بە شێکە لەکتێبی (**پوختەیەك لە بیروباوەڕی ئیسلامەتی**)

=====================================

لەبڵاوکراوەکانی

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

islam_kurd_ba8@yahoo.com

07701517378

عێراق - کوردستان - کەلار

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

کتێبی ژمارە ﴿٩٤﴾ لە کتێبخانەی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَتُوبُ إِلِيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ .

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِـهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحسَانٍ وَسَلَّمَ تَسْلِماً .أَمَّا بَعْدُ :

باوەڕبوون بە قەدەر

قەدەر : بریتی‌یە لە ئەندازەگیری خوای گەورە بۆ بونەوەران ، بە پـێی زانستی پـێش وەختی بۆ ئـەو ئەندازەگیریە ، وە بەو شێوەیەی کە دانایی خوا خواستویەتی .

وە **باوەڕبوون بە قەدەر چوار بوار دەگرێتەوە** :

یەکەم : باوەڕبوون بەوەی کە خوای گەورە زانایە بـە هـەموو شـتێك ، بـە گـشتی و بـە ووردیـش ، بـە هەمیـشەیی و هەتاهـەتاییش ، جـا ئەمـە لەوانـەدا کـە پەیوەنـدییان بـە کردارەکـانی خـواوە هـەبێت یـان بـە کردارەکانی بەندەکانیەوە هەبێت یەکسانن .

دووەم : باوەڕبوون بەوەی کە خوای گەورە ئـەو زانیارییانـەی نووسـیوەتەوە لـە نێـو کتـێبی پـارێزراودا (اللوح الــمحفوظ) ، وە سەبارەت بەم دوو بوارە خـوای گـەورە فەرموویـەتی : ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾﴾ [الحج] .

واتە : ئایا نەت زانیوە کە بەڕاستی خوا زانا و ئاگادارە بە هەموو ئەو شتانەی لە نێو ئاسمان و زەویدایە ، بەڕاستی ئەمە لە کتێبی (لوح الــمحفوظ)دایە ، بەڕاستی ئەمە بە لای خواوە ئاسانە .

وە لە (صحيح مسلم)دا لە (عبد الله بن عمرو بن العاص)ەوە (رضي الله عنهما) فەرموویەتی : بیـستم پێغەمبـەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو : ((كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلاَئِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ))[٢٠].

واتە : خوا چارەنووسی دروستکراوەکانی نووسیوە پێش ئەوەی ئاسمانەکان و زەوی دروست بکـات بـە پەنجا هەزار ساڵ .

سێیەم : باوەڕبوون بەوەی کە هەموو ڕووداوەکان (ئەو شـتانەی کـە دەبـن) ڕوونـادەن و نـابن ئـیللا بـە ویستی خوای گەورە نەبێت ، جا چ ئەوە لـەو شـتانەدا بێـت کـە پەیوەنـدیان هەیـە بـە کـرداری خـواوە یـان پەیوەندیان هەیە بە کرداری دروستکراوەکانەوە یەکسانن ، خوای گەورە سەبارەت بەوەی کە پەیوەنـدی بـە کرداری خۆیەوە هەیە فەرموویەتی : ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۗ ﴿٦٨﴾﴾ [القصص] .

واتە : وە پەروەردگارت ئـەوەی کـە ویـستی لــێی ببێـت دروسـتی دەکـات و ئـەوەش هەڵدەبـژێرێت کـە ویستی لێیەتی .

---

[٢٠] رواه مسلم ، كتاب القدر ، باب حجاج آدم وموسى عليهما السلام ، رقم : (٦٦٩٠) .

www.ba8.org

وە فەرموویەتی : ﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾﴾ [إبراهيم] .

واتە : خوا ئەوەی کە ویستی لێ بێت دەیکات .

وە فەرموویەتی : ﴿ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ﴿٦﴾﴾ [آل عمران] .

واتە : خوا ئەو کەسەیە کە شێوەتان دیاری دەکات لە منداڵدانی دایکاندا بەو شێوازەی کە ویستی لێ بێت .

وە خوای گەورە سەبارەت بەوەی کە پەیوەندی بە کرداری دروستکراوەکانەوە هەیە فەرموویەتی : ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ﴿٩٠﴾﴾ [النساء] .

واتە : وە ئەگەر خوا ویستی لێ ببێت ئەوا بێباوەڕەکان دەسەڵاتدار دەکات بە سەرتانەوە و ئەنجا لەگەڵتاندا دەجەنگان .

وە فەرموویەتی :﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾﴾ [الأنعام] .

واتە : وە ئەگەر پەروەردگارت ویستی لێ ببێت ئەوا ئەو کارانەیان نەدەکرد ، بۆیە تۆ وازبێنە لە خۆیان و لەوەش کە هەڵیدەبەستن .

چوارەم : باوەڕبوون بەوەی کە هەموو بونەوەر و ڕووداوەکان (ئەو شتانەی کە دەبن) دروستکراوی خوای گەورەن بە خوودی خۆیان و سیفەتەکانیان و جموجوڵیانیشەوە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾﴾ [الزمر] .

واتە : خوا بەدیهێنەر و دروستکاری هەموو شتێکە ، وە بەسەر هەموو شتێکەوە وەکیلە .

وە خوای پاك و بێکەم وکوڕی فەرموویەتی : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾﴾ [الفرقان] .

واتە : وە خوا هەموو شتێکی دروست کردووە و ئەندازەشی بۆ داناوە .

وە خوای گەورە سەبارەت بە پێغەمبەر ئیبراهیم (عليه الصلاة والسلام) کە بە گەلەکەیی وتوە : فەرموویەتی : ﴿ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾﴾ [الصافات] .

واتە : خوا ئێوەی دروست کردووە و ئەوەش کە دەیکەن .

* وە **باوەڕبوون بە قەدەر** ـ بەو شێوەیەی کە باسمان کرد ـ ئەوە ڕەد ناکاتەوە کەوا بەندە ویستی هەبێت لەو کردارانەیدا کە هەڵبژاردەی خۆیین و توانای هەبێت بەسەریاندا ، چونکە شەرع و واقع هەردووکیان بەڵگەن لەسەر سەلماندنی ئەمە بۆی :

لایەنی شەرع : ئەوا خوای گەورە سەبارەت بە ویستی بەندە فەرموویەتی: ﴿فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾﴾ [النبأ] .واتە : هەر کەسێ ویستی لێ بێت گەڕانەوە بۆ لای پەروەردگاری هەڵدەبژێرێت .

وە فەرموویەتی : ﴿فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ﴿٢٢٣﴾﴾ [البقرة] .

واتە : بچنە لای جێی تۆوەکانتان چۆن دەتانەوێت (ویستان لەسەری هەیە) .

سەبارەت بە توانای بەندەیش خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ ﴿١٦﴾﴾ [التغابن] .

واتە : لە خوا بترسن ئەوەندەی لە تواناتاندا هەیە ، وە گوێ بگرن و گوێ ڕایەڵ بن .

وە فەرموویەتی : ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ ﴿٢٨٦﴾﴾ [البقرة] .

واتە : خوا ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك ئیللا بە پێی توانای نەبێت ، پاداشتی ئەوەی بۆ هەیە کە کردوویەتی لە چاکە و پاداشتی ئەوەشی لەسەرە کە کردوویەتی لە خراپە .

وە **لایەنی واقع** : ئەوا بەڕاستی هەموو مرۆڤێك دەزانێت کە خۆی ویست و توانای هەیە ، بە هەردووکیان کردار دەکات ، وە بە هەردووکیان واز دێنێت لە کردار کردن ، وە بە هەردووکیان جیاوازی دەکات لە نێوان ئەوەی کە ڕوودەدات بە پێی ویستی خۆی وەکو ڕێکردن لەگەڵ ئەوەدا کە ڕوودەدات بە بێ ویستی خۆی وەکو لەرزلێهاتن ، بەڵام ویست و توانای بەندە بە ویست و توانای خوای گەورە بەدیدێن ، لەبەر فەرمایشتی خوای گەورە : ﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾﴾ [التكوير] .

واتە : بۆ هەر کەسێك لە ئێوە کە ویستی هەبێت ڕاست بێتەوە ﴿٢٨﴾ وە ناتوانن ویستان هەبێت ئیللا مەگەر خوای پەروەردگاری هەموو جیهان ویستی لێ ی ببێت .

وە لەبەر ئەوەی گەردوون هەمووی موڵکی خوایە هیچ شتێك لە نێو موڵکی خوادا نابێت بە بێ زانیاری و ویستی ئەو .

* وە **باوەڕبوون بە قەدەر** ـ بەو شێوەیەی کە باسمان کرد ـ بەڵگە و بیانو نابەخشێت بە بەندە بۆ وازهێنانی لەو کارانەی کە پێویست کراون لەسەری ، یان بۆ ئەنجامدانی تاوانەکان ، بە پێی ئەمە کردنی قەدەر بە بیانو لە لایەن ئەو جۆرە کەسانەوە پووچەڵە لە چەند ڕوویەکەوە :

یەکەم : خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشۡرَكۡنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ حَتَّىٰ ذَاقُواْ بَأۡسَنَاۗ قُلۡ هَلۡ عِندَكُم مِّنۡ عِلۡمٖ فَتُخۡرِجُوهُ لَنَآۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَخۡرُصُونَ ﴿١٤٨﴾﴾ [الأنعام] .

واتە : ئەوانەی کە هاوبەش بۆ خوا دادەنێنن دەڵێن : ئەگەر خوا بیویستایە ئێمە و باب و باپیرانمان هاوبەشمان (بۆ خوا) دانەدەنا ، وە هەروەها ئەگەر خوا نەی ویستبایە ئێمە هیچ شتێکمان لە خۆمان حەرام نەدەکرد ، هەر بەو شێوەیە ئەوانەی پێش ئەمانیش درۆیان دەکرد و هەمان قسەیان دەوت هەتا سزا و تۆڵەی ئێمەیان چەشت ، (ئەی پێغەمبەر) بڵێ : ئایا هیچ بەڵگە و زانیاریەکتان لایە دەری خەن بۆمان ، ئێوە شوێنی هیچ شتێك ناکەون جگە لە گومان نەبێت ، وە ئەوەی ئێوە دەیڵێن لە درۆ زیاتر هیچ شتێکی تر نییە .

کەواتە ئەگەر قەدەر بەڵگە ببوایەت بۆیان ئەوا خوا سزا و تۆڵەی پێیان نەدەگەیاند .

دووەم : خـوای گـەورە فەرموويـەتی : ﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ [النساء] .

واتە : پێغەمبەرانێك كە موژدەدەر و ئاگادارکەرەوەن بۆ ئەوەی خەڵكی بیانویان بە دەستەوە نـەبێت لـە لای خوا لە پاش ناردنی پێغەمبەران ، وە خوا بەدەسەڵات و دانایە .

کەواتـە ئەگـەر قـەدەر بەڵگـە ببوایـەت بـۆ پێـچەوانەکەرانی پێغەمبـەران ئـەوا ئـەو بیـانووە بـە نـاردنی پێغەمبەران لانەدەچوو ، چونکە پێچەوانە کردن دوای ناردنیان رووی داوە بە قەدەری خوای گەورە .

سێیەم : ئەوەی کە (البخاري ومسلم ــ واللفظ للبخاري ــ) **گێڕاویانەتەوە لە** (علي بن أبـــي طالــب)ەوە (رضي الله عنه) **کەوا پێغەمبـەر (ﷺ) فەرموويـەتی** : ((مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّـــارِ ، فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ نَتَّكِلُ ؟ قَالَ : لاَ ، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ ، ثُمَّ قَرَأَ : ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ ﴾ [الليل]))[21] .

واتە : هیچ یەكێك لە ئێوە نییە ئیللا جێگای لە بەهەشتدا و جێگای لە دۆزەخدا نووسراوە ، وتمان : ئەی پێغەمبەری خوا : ئایا بۆ پاڵیلێنەدەینەوە و پشت بەو نووسـینە ببەسـتین ؟ فەرمووی : نەخێر ، کردەوە بکەن چونکە هەموو کەسێك بەڕێخراوە ، ئـەنجا ئـەم ئایەتانـەی خوێنـدەوە : بەڵام ئەو کەسەی کەوا دەبەخشێت و خۆپارێزی دەکات لە تاوان و لە خوا دەترسێت ﴿٥﴾ وە باوەڕی هەیە بە (لا إلــهَ إلاَّ الله / واتە : هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرسـتن بێـت جگـە لـە خـوا ـ الله ـ نـەبێت) [یـان باوەڕی هەیە بە (بەهەشت و پاداشـتی چـاکەکاری)] ﴿٦﴾ ئـەوا هـەموو چـاکەکارییەکی بـۆ ئاسـان دەکـەین و یارمەتی دەدەین بۆ ئەنجامدانی هەموو خێرێك و دوورکەوتنەوە لە هەموو خراپەیـەك ﴿٧﴾ بـەڵام ئـەو کەسـەی کەوا ڕەزیلی دەکات و خۆی بێپێویست دەکات لە خوا (پێویستی خۆی بۆ خـوا دەرنابڕێـت) ﴿٨﴾ وە بـاوەڕی نییە بە (لا إلــهَ إلاَّ الله / واتە : هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە خـوا ـ الله ـ نـەبێت) [یان باوەڕی نییە بە (بەهەشت و پاداشتی ڕۆژی دوایی)] ﴿٩﴾ ئەوا هەموو خراپەکارییەکی بۆ ئاسان دەکەین و یارمەتی نادەین بۆ ئەنجامدانی خێر و چاکە و دوورکەوتنەوە لە خراپە .

(وفي لفظ لــمسلم) **پێغەمبەر (ﷺ) فەرموويـەتی** : ((اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِــمَا خُلِقَ لَــهُ)) [صـحيح مـسلم رقـم : (٢٦٤٧)] .

واتە : کردەوە بکەن چونکە هەموو کەسێك بەڕێخراوە بۆ ئەوەی کە بۆی دروستکراوە .

پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کردووە بە کردەوە کردن ، و ڕێگری کردووە لە پشت بەستن بە قەدەر .

---

[21] رواه البخاري ، كتاب التفسير ، باب تفسير (فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى) رقم : (٤٩٤٧) ، ورواه مسلم ، كتاب القدر ، باب كيفية خلق الآدمي وكتابة أجله ، رقم : (٦٦٧٥) .

چوارەم : بەڕاستی خوای گەورە فەرمانی کردووە بە بەندە و ڕێگریشی لێکردووە ، وە ئەرکی نەخستووەتە سەر جگە لەوە نەبێت کە لە توانایدایە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ ۝١٦﴾ [التغابن] .

واتە : لە خوا بترسن ئەوەندەی لە تواناتاندا هەیە ، وە گوێ بگرن و گوێ ڕایەڵ بن .

وە فەرموویەتی : ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ ۝٢٨٦﴾ [البقرة] .

واتە : خوا ئەرك ناخاتە سەر هیچ كەسێك ئیللا بە پێی توانای نەبێت .

كەواتە ئەگەر بەندە ناچاركراو و زۆرلێكراو ببوایەت لەسەر كردووە كردن ، ئەوا ئەرك لەسەر (تەكلیفلێكراو) دەبوو بەوەی كە لە توانایدا نی‌یە ڕزگاری ببێت لێی ، وە ئەمەش پووچەڵە ، وە لە بەر ئەوە ئەگەر سەرپێچییەكی لێوەشایەوە بە نەزانی یان بە لەبیرچوونەوە یان بە زۆرپێكردن ئەوا تاوانی لەسەر نی‌یە ، چونكە بیانووی هەیە .

پێنجەم : بەڕاستی قەدەری خوا نهێنییەكی شاراوەیە پێی نازانرێت ئیللا دوای ڕوودانی ئەوە نەبێت كە دانراوە ببێت ، وە ویستی بەندە بۆ ئەو كارەی كە دەیكات پێش كردنەكەی كەوتووە ، بۆیە ویستی بەندە بۆ كردار بنیات نەنراوە لەسەر زانیاری ئەو بەندەیە بە قەدەری خوا ، كەواتە لەم كاتەدا قەدەر كردن بە بیانو لە لایەن ئەو كەسەوە نامێنێت و پووچەڵ دەبێتەوە ، چونكە بەڵگە و بیانو نی‌یە بۆ كەسێك لە شتێكدا كە نایزانێت .

شەشەم : بەڕاستی ئێمە دەبینین مرۆڤ سوورە لەسەر ئەوەی كە گونجاوە بۆی لە بوارەكانی دونیادا تاوەكو پێی دەگات و دەستی دەكەوێت ، وە لەوە لانادات بۆ ئەوەی كە نەگونجاوە بۆی ، ئەنجا بۆ ئەم لادانەی قەدەر بكات بە بەڵگە !

باشە بۆ چی خۆی لادەدات لەوەی كە سوودی بۆی هەیە لە بوارەكانی ئاینەكەیدا بۆ ئەوەی كە زیانی پێدەگەیەنێت ئەنجا قەدەر دەكاتە بەڵگە ؟ ئایا باری هەردوو بوارەكە یەكێك نین* ؟

ـ ئەوە نموونەیەكە بۆ تۆ كە ئەمەت بۆ ڕوون دەكاتەوە :

ئەگەر لەبەر دەستی مرۆڤدا دوو ڕێگا هەبێت :

یەكێكیان : دەیگەیەنێتە وڵاتێك كە هەمووی پشێوی و هەر كەس بۆ خۆیە : كوشتن و تاڵان كردن و ئابڕووبردنی نامووس و ترس و برسێتی تێدایە .

---

* مەبەستی ئەوەیە بۆ هەڵبژاردنی لایەنی چاكە و دوور كەوتنەوە لە خراپە لە بواری دونیادا دەڵێت بە ویست و بڕیار و توانای خۆم كردوومە و خۆم سەرپشك بوومە تێیدا ، بەڵام لە بواری ئاین و دینداری‌دا بۆ ئەنجامدانی خراپە و دوور كەوتنەوە لە چاكە ناڵێت بە ویست و بڕیار و توانای خۆم كردوومە بەڵكو دەڵێت بە پێی قەدەر بووە و خوا لە چارەمی نووسیوە كە من خراپەكار بم و چاكەكار نەبم !!!

بەڕاستی ئەمە بانێكە و دوو هەوا ! چونكە لە بواری ئاین و دینەكەیشدا هەر بە ویست و بڕیار و توانای خۆی خراپەی كردووە و چاكەی نەكردووە ، كەس نی‌یە بتوانێت نكۆڵی لە ئەمە بكات مەگەر كەسێكی زۆر بێعەقڵ و گێل و گەمژە نەبێت . ـ وەرگێڕ ـ

دووەمیان : دەیگەیەنێتە وڵاتێك کە هەمووی یاسا و ئاسایش تێیدا بەرقەرارە و ژیانی خۆشە و ڕێز گرتنی تێدایە بۆ گیان و ناموس و ماڵ و سامانەکان ، ئایا کام ڕێگایەیان دەگرێتەبەر ؟

بەدڵنیایی ڕێگای دووەمیان دەگرێتەبەر کە دەیگەیەنێتە وڵاتی یاسا و ئاسایش ، وە هەرگیز مومکین نییە بۆ هیچ کەسێکی ژیر کەوا ڕێگای وڵاتی پشێوی و هەر کەس بۆ خۆی و ترس بگرێتەبەر و قەدەر بکات بە بەڵگە و بیانو !

ئایا لەبەر چی لە بواری دوارۆژدا ڕێگای ئاگری دۆزەخ دەگرێتەبەر جگە لە بەهەشت و قەدەر دەکات بە بەڵگە ؟

ـ نموونەیەکی تر : دەبینین نەخۆش فەرمانی پێدەکرێت بە دەرمان خواردنەوە ، ئەویش دەیخواتەوە لە کاتێکدا کە دڵی نایبات و ئارەزووی ناکات ، وە ئەو خواردنەی لێ قەدەغە دەکرێت کە زیانی پێدەگەیەنێت ، ئەویش وازی لێ دێنێت لە کاتێکدا کە دڵی دەیبات و ئارەزووی دەکات ، هەموو ئەمانە ئەنجام دەدات بە مەبەستی داخوازی شیفا و چاك بوونەوە و سەلامەتی ، وە مومکین نییە کەوا خۆی بگرێتەوە لە خواردنەوەی دەرمان ، یان ئەو خواردنە بخوات کە زیانی پێدەگەیەنێت و قەدەر بکات بە بەڵگە و بیانو !

ئایا لەبەر چی مرۆڤ واز دێنێت لەوەی کە خوا و پێغەمبەرەکەی فەرمانیان پێکردووە یان ئەوە ئەنجام دەدات کە خوا و پێغەمبەرەکەی قەدەغەیان کردووە ئەنجا قەدەر دەکات بە بەڵگە ؟

حەوتەم : بەڕاستی ئەو کەسەی کە قەدەر دەکات بە بیانو بۆ وازهێنانی لەوەی کە وازی لێهێناوە لە پێویستکراوەکان (الواجبات) ، یان ئەوەی کە ئەنجامی دەدات لە تاوانەکان ، ئەگەر کەسێك دەست درێژی بکاتە سەری و ماڵەکەی ببات یان ئابڕوی ببات و ناوبانگی بڕوشێنێت ، ئەنجا قەدەر بکاتە بەڵگە و بڵێت : سەرزەنشتم مەکە ! چونکە دەست درێژی کردنەکەم بە قەدەری خوا ڕووی داوە ! ئەوا بیانوەکەی لێقبوڵ ناکرێت .

باشە چۆن بیانو هێنانەوە بە قەدەر لە جگە لە خۆی قبوڵ ناکات بۆ دەست درێژی کردنی بۆ سەری ، وە خۆی بۆ خۆی قەدەر دەکاتە بیانو لە دەست درێژی کردنیدا بۆ سەر مافی خوای گەورە ؟!

وە دەگێڕنەوە لە پێشەوای باوەڕدارانەوە (عمر بن الخطاب ﷺ) کەوا دزێکیان هێناوە بۆ لای کە شایستەی دەست بڕینەوە بووە ، بۆیە فەرمانی کرد بە بڕینەوەی دەستی ، ئەویش وتی : پەلەمەکە ئەی پێشەوای باوەڕداران چونکە بەڕاستی من بە قەدەری خوا دزیم کردووە ! عومەریش فەرمووی : بەڕاستی ئێمەیش بە قەدەری خوا دەستت دەبڕین .

وە **باوەڕبوون بە قەدەر** چەندین بەرهەمی گەورەی هەیە ، لەوانە :

یەکەم : پشت بەستن بە خوای گەورە لە کاتی ئەنجامدانی هۆکارەکاندا ، بە شێوەیەك کە پشت نەبەسترێت بە خوودی هۆکارەکە خۆیەوە ، چونکە هەموو شتێك بە قەدەری خوای گەورە دەبێت .

دووەم : کەوا مرۆڤ سەرسام نەبێت بە خۆیەوە لە کاتی بەدیهاتنی مەبەستەکەیدا ، چونکە بەدیهاتنی مەبەستەکەی نیعمەتێکە لە لایەن خوای گەورەوە بەوەی کە ڕێکیخستووە و دایناوە لە هۆکارەکانی چاکە و سەرکەوتن ، بەڵام سەرسام بوونی بە خۆیەوە شوکر و سوپاسی ئەم نیعمەتەی لە بیر دەباتەوە .

سێیەم : ئارامی و ئیسراحەتی دەروونی بەوەی کە دێت بەسەریدا لە قەدەرەکانی خوای گەورە ، جا بێزار و شپرز نابێت بە لەدەست چوونی خۆشویستراوێك یان بە ڕوودانی نەخواستراوێك ، چونکە ئەمە بە قەدەری خوا دەبێت کە موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هی ئەوە ، وە ئەوە دەبێت ببێت و هیچ ڕێگاچارەیەك نییە بۆ ڕوونەدانی ، وە سەبارەت بەمە خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ أَن نَّبۡرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ٢٢ لِّكَيۡلَا تَأۡسَوۡاْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا تَفۡرَحُواْ بِمَآ ءَاتَىٰكُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٍ ٢٣﴾ [الحديد] .

واتە : **هیچ بەڵایەك ڕوونادات لە زەویدا و لە خوودی خۆیشتاندا ئیللا لە کتێبی** (اللوح المحفوظ)**دا نووسراوەتەوە پێش ئەوەی دروستی بکەین ، بەڕاستی ئەمە بە لای خواوە ئاسانە ٢٢ بۆ ئەوەی خەم نەخۆن بۆ ئەوەی کە لە دەستتان دەچێت و دڵخۆشیش نەبن بەوەی کە پێتان دراوە ، وە خوا هەموو خۆبەگەورەزان و شانازیکەرێکی خۆش ناوێت .**

وە **پێغەمبەر** (ﷺ) **فەرموویەتی** : ((عَجَبًا لأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ ، وَلَيْسَ ذَاكَ لأَحَدٍ إِلاَّ لِلْمُؤْمِنِ ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ))[٢٢] .

واتە : **سەرسوڕمان بۆ باری باوەڕدار بەڕاستی هەموو بارێکی خێرە ، وە ئەمەش بۆ کەس نییە تەنها بۆ باوەڕدار نەبێت ، ئەگەر خۆشییەکی تووش ببێت سوپاسی خوا دەکات ئەمەش خێرە بۆی ، وە ئەگەر زیانێکی تووش ببێت ئارام دەگرێت ئەمەش خێرە بۆی .**

[٢٢] رواه مسلم ، كتاب الزهد والرقائق ، باب المؤمن أمره كله خير ، رقم : (٧٤٢٥) .

www.ba8.org

*** وە لە بواری قەدەردا دوو تاقم گومڕا بوون :**

یەکەمینیان : (الــجبرية) : ئەوانەی کە وتویانە بەندە ناچار و زۆرلێکراوە بۆ ئەنجامدانی کردەوەکانی ، وە هیچ ویست و توانای خۆیی تێدا نییە .

دووەمینیـان : (القدرية) : ئەوانەی کە وتویانە بەندە بە ویست و توانای خۆی سەربەخۆیە لە ئەنجامدانی کردەوەکانیدا ، وە هیچ کاریگەری ویست و توانای خوای گەورەی لەسەر نییە تێیدا .

وەڵامدانەوەی تاقمی یەکەم (الــجبرية) بە شەرع و واقع دەبێت :

لایەنی شەرع : ئەوا بەڕاستی خوای گەورە ئەوەی سەلماندووە کەوا بەندە ویستی هەیە ، وە کردەوەشی داواتە پاڵییەوە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۚ ﴿١٥٢﴾﴾ [آل عمران] .

واتە : هەندێك لە ئێوە دونیای دەوێت و هەندێکی دیکەیشتان دواڕۆژی دەوێت .

وە فەرموویەتی : ﴿وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ﴿٢٩﴾﴾ [الكهف] .

واتە : ئەی پێغەمبەر بڵێ بە خەڵکی : ئەمەی کە پێتانی ڕادەگەیەنم ڕاستە و لای پەروەردگارتانەوە هێناومە ، جا هەر کەسێك دەیەوێت باوەڕ بێنێت با باوەڕ بێنێت وە هەر کەسێکیش دەیەوێت باوەڕ نەهێنێت با باوەڕ نەهێنێت ، بەڕاستی ئێمە ئاگرێکمان ئامادە کردووە بۆ ستەمکاران کەوا چواردەوری داون بە پەرژینەکانی و ناتوانن لێی دەرباز ببن .

وە فەرموویەتی : ﴿مَّنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّـٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾﴾ [فصلت] .

واتە : هەر کەسێك کردەوەی چاکە ئەنجامبدات ئەوە بۆ خۆی کردوویەتی ، وە هەر کەسێك خراپە بکات ئەوە لەسەری دەکەوێت ، وە پەروەردگارت هەرگیز ستەمکار نییە لە بەندەکان .

وە **لایەنی واقـع** : ئەوا بەڕاستی هەموو مرۆڤێك دەزانێت جیاوازی هەیە لە نێوان کردارە هەڵبژێردراوەکانی کە بە ویستی خۆی ئەنجامیان دەدات : وەکو خواردن و خواردنەوە و کڕین و فرۆشتن ، لەگەڵ ئەو کردارانەیدا کە دەکەونە سەری بە بێ ویستی خۆی : وەکو لەرزلێهاتن لە کاتی تالێهاتن و کەوتنە خوارەوە لە سەربانەوە ، ئەو لە یەکەمیاندا (فاعِلٌ مُختارٌ بإرادتهِ من غير جَبْرٍ) ئەنجامدەر و سەرپشکە بە ویستی خۆی بە بێ زۆر لێکردن ، وە لە دووەمیاندا (غيرُ مُختارٍ ولا مُريدٍ لــما وقع عليهِ) سەرپشك نییە و ئەوەی ناوێت کەوا کەوتووەتە سەری .

وە وەڵامدانەوەی تاقمی دووەم (القدرية) **بە شەرع و عەقڵ دەبێت :**

لایەنی شەرع : ئەوا بەڕاستی خوای گەورە بەدیهێنەر و دروستکاری هەموو شتێکە ، وە هەموو شتێك بە ویستی ئەو دەبێت ، وە خوای گەورە لە کتێبەکەیدا (قورئان) ڕوونی کردووەتەوە کەوا کرداری بەندەکان بە ویستی ئەو ڕوودەدەن ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾﴾ [البقرة] .

واتە : وە ئەگەر خوا ویستی لێ ببوایەت ئەوا ئەوانەی دوای ئەوان کوشتاریان نەدەکرد دوای ئەوەی کەوا بەڵگەی ڕوونیان بۆ هات بەڵام ئەوان جیاوازی کەوتە نێوانیانەوە بۆیە هەندێکیان باوەڕی هێنا و هەندێکی تریان باوەڕی نەهێنا ، وە ئەگەر خوا ویستی لێ ببوایەت کوشتاریان نەدەکرد بەڵام خوا ئەوە دەکات کە دەیەوێت .

وە فەرموویەتی : ﴿ وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾﴾ [السجدة] .

واتە : وە ئەگەر بمانەوێت ڕێڕەوی ڕووناکیمان (باوەڕهێنان) دەدا بە هەموو کەسێك ، بەڵام من بەڵێنی جێگیر و یەکلاییم داوە بەوەی کەوا دۆزەخ پڕ بکەمەوە بە جنۆکە و مرۆڤ هەموویان .

وە **لایەنی عەقڵ** : ئەوا بەڕاستی گەردوون هەمووی خوای گەورە خاوەنیەتی ، وە مرۆڤیش بەشێکە لەم گەردوونە ، وە مومکینیش نییە بۆ خاوەندار ڕەفتار بکات لە نێو موڵکی خاوەنەکەیدا ئیللا بە مۆڵەت (ئیزن) و ویستی خاوەنەکەی نەبێت .

=====================

ماڵپەڕی بەهەشت

www.ba8.org

لە دوعای خێر بێ بەشمان مەکەن